

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

پ.ی.د. همزه حسين حمه

قسم اللغة الكوردية / كلية التربية / جامعة راپهريين / سليمانيه ، إقليم كردستان ، العراق

hamza.hussein@uor.edu.krd

م.ی. زکریا ابراهيم حاجی

قسم اللغة العربيه / كلية التربية الاساسية / جامعة راپهريين / سليمانيه ، إقليم كردستان ،

العراق

zakaria.ibrahim@uor.edu.krd

صالح عبدالله بابكر

قسم اللغة الكردية، مركز البحوث، جامعة راپهريين، إقليم كردستان، العراق

salh.abdulla@uor.edu.krd

الكلمات المفتاحية: اللغة، تطور اللغة، الكفاءة الاجتماعية، الجنس، العمر.

كيفية اقتباس البحث

حمه ، همزه حسين ، زکریا ابراهيم حاجی ، صالح عبدالله بابكر ، تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية، مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية، آيار ٢٠٢٦، المجلد: ١٦، العدد: ٥ .

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

مسجلة في Registered

ROAD

مفهرسة في Indexed

IASJ

Language Development and Its Impact on Social Relationships

Hamza Hussein Hama

Department of Kurdish, College of Education, University of
Raparin, Sulaimania, Kurdistan Region, Iraq

hamza.hussein@uor.edu.krd

07746485758

Zakarya Ibrahim Haji, Department of English, College of Basic
Education, University of Raparin, Sulaimania, Kurdistan Region,
Iraq

zakaria.ibrahim@uor.edu.krd

07507595878

Salih Abdalla Babakr, Research Center, University of Raparin,
Sulaimania, Kurdistan Region, Iraq

salh.abdulla@uor.edu.krd

07701568292

Keywords : language, language development, social competence, gender, age.

How To Cite This Article

Hama , Hamza Hussein ,Zakarya Ibrahim Haji , Salih Abdalla Babakr
Language Development and Its Impact on Social Relationships ,Journal
Of Babylon Center For Humanities Studies, May 2026,Volume:16,Issue
5.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

Abstract

This thesis examines the Impact of Language Development on Social Competence by University Students. The study aims to investigate how various factors, including gender roles, age, department, and stage roles, influence the development of language abilities and their impact on social interactions within the university context.

The findings reveal that gender roles significantly shape language acquisition and social skills among university students. Moreover, age was found to be a significant factor in language development, with older students demonstrating more advanced language abilities compared to younger students. The department of study also played a role, as different academic disciplines exhibited distinct communication norms and styles.

This study consists of two parts, as follows: The first part includes: (language development, theory of mind, social relationships, social competence, communication skills, social skills).

The second part includes: (methods of conducting research, methods of measurement, data collection, data analysis, gender & age effects, languages, stage effects, recommendations and suggestions).

الملخص

يبحث هذا البحث في العلاقة بين تطور اللغة والكفاءة الاجتماعية لدى طلاب الجامعة، وبشكل عام يختلف الجنس بشكل ملحوظ في اكتساب اللغة والكفاءة الاجتماعية لدى طلاب الجامعة. علاوة على ذلك، يعد العمر عاملاً ملحوظاً في تطور اللغة، حيث أظهر الطلاب الأصغر سناً قدرات لغوية أكثر تقدماً مقارنة بالطلاب الأكبر سناً. كما كان للتخصص الدراسي دور أيضاً، حيث أن اختلاف المستوى الدراسي والأساليب المختلفة للمواد الدراسية تؤثر على تطور اللغة.

يتكون هذا البحث من قسمين فضلاً عن المقدمة والنتائج وقائمة المصادر، فالقسم الأول يتكون من: (تعريف اللغة وتطور اللغة، عرض النظرية العقلية، العلاقات الاجتماعية، التنشئة الاجتماعية، كفاءة التواصل، الكفاءة الاجتماعية).

والقسم الثاني يتكون من: (طرق إجراء البحث، أسلوب القياس، أسلوب جمع البيانات، تحليل البيانات، تأثير العمر والتخصص واستخدام اللغة، تأثير المرحلة، المقترحات والتوصيات).

گەشەى زمان و کاریگەرى لەسەر پەيوەندییە کۆمەلایەتیەکان

پ.ی.د. همزه حسين حمه، بەشى زمانى كوردى، كۆلیژی پەروەردە، زانکۆی راپەرین،

سلیمانی، هەریمی کوردستان، عێراق

hamza.hussein@uor.edu.krd

07746485758

م.ی. زکریا ابراهیم حاجی، بەشى زمانى عەرەبى، كۆلیژی پەروەردەى بنەرەت، زانکۆی

راپەرین، سلیمانی، هەریمی کوردستان، عێراق

zakaria.ibrahim@uor.edu.krd

07507595878

م. صالح عبدالله بابکر، سەنتەرى توێژینه‌وه، زانکۆی راپەرین، سلیمانی، هەریمی

کوردستان، عێراق

salh.abdulla@uor.edu.krd

07701568292

پوخته

زمان تەنیا ئامرازێک نیه گەياندنێ بێرۆکە و دەرپرینی هەستى مەرۆف، بەلکو بنەمایەکی سەرەکییە بۆ دامەزراندنی پەيوەندییە کۆمەلایەتیەکان، گەشەى زمان پەيوەندییەکی نزیکى بە کارامەیی کۆمەلایەتی هەیه، چونکە توانی دەرپرین و تێگەشتن بنەمای سەرەکین بۆ بنیاتنانی پەيوەندییەکی سەرکەوتوو لەگەڵ دەورووبەر و خەڵکانی تر. بوونی رەگەزی جیاواز دەبێتە هۆکاریکی جیاواز لە بەدەستپێنانی زمان و لێهاتوویی کۆمەلایەتی لەزێو خوێندکارانی زانکۆدا. هەرۆهە تەمەنیش هۆکاریکە بۆ گەشەکردنی زمان، چونکە ئەو خوێندکارانەى تەمەنیان بچوکە توانای زمانى پێشکەوتووتریان هەیه بە بەراورد بە خوێندکارە بەتەمەنەکان. هەرۆهە جیاوازی ناستی خوێندن و شیوازی جیاوازی بابەتەکانی خوێندن کاریگەریان لەسەر گەشەى زمان هەیه.

لەم توێژینه‌وه‌یه‌دا رێبازی وەسفى مەیدانى بەکارهاتوو، لەرێگەى پشتبەستن بە پرسیارنامەیه‌ک و بڵاوکردنەوه‌ى لەزێو خوێندکارانی زانکۆدا. ئەم توێژینه‌وه‌یه جگە لە پێشەکی و ئەنجام و لیستی سەرچاوه‌کان لە دوو بەش پێکهاتوو، بەمشێوه‌یه: بەشى یەکەم پێکهاتوو لە: (پێناسەى زمان و گەشەى زمان، ناساندن و خستەرووی تیوری عەقڵ، پەيوەندییە کۆمەلایەتیەکان، جێبەجێکردنی کۆمەلایەتی، کارامەیی پەيوەندیکردن، کارامەیی کۆمەلایەتی).

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

بهشی دووهم پیکهاتوو له: (ریکار و نموونهی تویرینهوه، شیوازی ههلسهنگاندن، شیوازی کوکردنهوهی داتا، شیکردنهوهی داتا، کاریگهری تهمهن، بهش و بهکارهینانی زمان، کاریگهری قوناغ، پیشنیار وراسپارده). کلپله وشه: زمان، گهشهی زمان، لپهاتووپی کوومهلایهتی، رهگهز، تهمهن.

مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٦ المجلد ١٦ / العدد ٥

پیشہ کی

پہرہ پیدانی زمان بہرہ وام رولیک کی بہرچاوی ہہیہ لہ دیرشتنی کارامہیی کومہ لایہ تیدا، تہانہت لہ نیو خویندکارانی زانکوشدا. توانای پھیوہندیکردن بہ شیوہیہ کی کاریگہر، و تیگہ یشتن لہ کہسانی دیکہ لہ ژینگہی زانکودا زور گرنگہ. ئەم توژیئینہوہیہ لہ کاریگہرییہکانی گہشہ پیدانی زمان لہ سہر کارامہیی کومہ لایہ تی بہ تایبہ تی لہ نیوان خویندکارانی زانکودا دہکولیتہوہ، تیشک دہخاتہ سہر گرنگی کارامہییہکانی پھیوہندیکردن، تیوری دہروون، پراگماتیک کی کومہ لایہ تی. ئەم توژیئینہوہیہ روشنایی خستوتہ سہر پھیوہندی نیوان گہشہ سہندنی زمان و لیہاتووی کومہ لایہ تی لہ چوارچیوہی زانکودا.

ریبازی توژیئینہوہکە: لەم توژیئینہوہیہ دا ریبازی وەسفی مەیدانی پەیرەوکرەو، ئەویش لەرێگە ئەنجامدانی راپرسییەک و ئامادەکردنی پرسیارنامەیک بەشیوہی گوگل فۆرم و ناردنی بۆ خویندکارانی زانکو، راپرسییەکە لہ گەل ٢١٠ خویندکاری زانکو لہ بەش و قوئاغە جیاوازەکان ئەنجامدراوہ.

سنوری توژیئینہوہکە: سنوری توژیئینہوہکە بریتیہ لہ خویندکارانی کولێژی پەروەردە و کولێژی پەروەردە بئەرەت لہ بەشەکانی (کوردی، عەرەبی، ئینگلیزی و دەرورزان) لہ زانکوی راپەرین بۆ سالی خویندنی (٢٠٢٢ - ٢٠٢٣)

ئامانجی توژیئینہوہکە: ئەم توژیئینہوہیہ ئامانجی لیکولینہوہ و تیگہ یشتن لہ پھیوہندی نیوان گہشە زمان و لیہاتووی کومہ لایہ تی لہ نیوان خویندکارانی زانکودا. بە لیکولینہوہ لہوہی تا چەند کارامہیی زمان کاریگہری لہ سہر کارلێک کومہ لایہ تیہکان لہ لای خویندکار ہہیہ، ئەم توژیئینہوہیہ ہەول دات تیروانینیکی بہ نرخ پیشکەش بکات سہبارەت بہوہی کہ چۆن زانکۆکان دہتوانن بہرنامەکانی پەروەردە زمان بہرز بکەنہوہ و ژینگہی پشتیوانی دروست بکەن کہ لیہاتووی کومہ لایہ تی بہیژتر بکەن. بۆ ئەو مەبەستەش چەند پرسیاریک خراونہ تہروو لہوانہ:

١- گہشە زمان چۆن کاریگہری لہ سہر لیہاتووی کومہ لایہ تی و توانای خویندکارانی زانکو ہہیہ بۆ پھیوہندیکردن و دەرپرینی بیروکە و بەشداریکردن لہ گوتاری ئەکادیمی بہ شیوہیہ کی کاریگہر؟

٢- شاره‌زایی زمان تا چند کاریگه‌ری له‌سه‌ر متمانه و ئاسووده‌یی خویندکاران هه‌یه له کارلێکه کۆمه‌لایه‌تییه‌کان، چ له‌ناو پۆل و چ له‌ ده‌ره‌وه‌ی پۆل؟

٣- په‌ره‌پێدانی زمان چ رۆلێک ده‌گێرێت له‌ توانا‌کانی هاوبه‌شی خویندکاران، کاری تیمی و به‌شداریکردن له‌ چالاکییه‌کانی گروپیدا؟

٤- ئایا په‌یوه‌ندی به‌هێزی کۆمه‌لایه‌تی کاریگه‌ری له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و فێربوونی زمانی تر هه‌یه؟

٥- ئایا گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی کاریگه‌ریان له‌سه‌ر ده‌ستکه‌وتنی ده‌رفه‌تی کار ده‌ییت؟

٦- چۆن زانکۆکان ده‌توانن رۆلیان هه‌ییت بۆ پێشخستنی په‌ره‌پێدانی زمان و به‌رزکردنه‌وه‌ی لێهاتووێی کۆمه‌لایه‌تی، وه‌ به‌شدارین له‌ سه‌رکه‌وتن و خوشگۆزه‌رانی خویندکاران؟

ئه‌م توێژینه‌وه‌یه هه‌ولده‌دات وه‌لامی ئه‌م پرسیارانه به‌ پشت به‌ستن به‌ توێژه‌نه‌وه‌کانی پێشوتر بداته‌وه، له‌کۆتاییدا پێشنیار و راسپارده ئاراسته‌ی لایه‌نی په‌یوه‌ندیدار ده‌کات بۆ دروستکردنی ژینگه‌یه‌کی فێرکاری گشتگیرتر و کاریگه‌رتر که په‌ره‌پێدانی زمان و توانا کۆمه‌لایه‌تییه بنه‌ره‌تییه‌کان له‌ نێوان خویندکارانی زانکۆدا گه‌شه‌پێدات. هه‌روه‌ها ئه‌م توێژینه‌وه‌یه هه‌ولده‌دات بۆ ده‌رخستنی ئه‌و لایه‌نانه‌ی خواره‌وه، که ئه‌وه ئامانجی سه‌ره‌کی توێژینه‌وه‌که‌یه:

١- ده‌رخستنی په‌یوه‌ندی نێوان گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی لای فێرخوازانێ زانکۆ.

٢- زانینی ئاستی گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی به‌پێی جیاوازی ره‌گه‌ز و ته‌مه‌ن.

٣- ده‌رخستنی رۆلی به‌شه‌کان و قوناغه‌کان له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی.

گرنگی توێژینه‌وه‌که: گرنگی توێژینه‌وه‌که له‌وه‌دایه هه‌ولده‌دات په‌یوه‌ندی گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی که دوو لایه‌نی گرنگ بۆ خویندکارانی زانکۆ پروون بکاته‌وه، هه‌ردوو لایه‌ن کاریگه‌ریان ده‌ییت له‌سه‌ر فێربوونی ئه‌کادیمی و چۆنیه‌تی مامه‌له‌کردن و خوگونجاندن له‌ زانکۆ، ئه‌گه‌ر خویندکاران له‌ ئاستی زمان و لێهاتووێی کۆمه‌لایه‌تی گه‌شه‌ بکه‌ن ئاسانتر

مجلة مركز بازل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٢ المجلد ١٣ / العدد ٥

بهشی به کهم

۱-۱. پیناسه‌ی زمان و گه‌شه‌ی زمان: زمان "کۆدیک‌ی هاو به‌شه و نوینه‌رایه‌تی چه‌مکه‌کان ده‌کات له‌ریگه‌ی به‌کاره‌ینانی هێما و ئەو یاسایانه‌ی که ئەو هێمایانه به‌ریوه‌ده‌به‌ن" (Levey, 2022: 7). پروسه‌ی گه‌شه‌سه‌ندنی زمان له سه‌ره‌تای ژيانی مروّقه‌وه ده‌ستپێده‌کات کاتیک که کۆریه له‌دایک ده‌ییت و ئاماده‌یه بۆ به‌ده‌سته‌ینانی زمانی نوێ. هه‌رچه‌نده گۆرانکارییه‌کی به‌رچاوی تاکه‌که‌سی له گه‌شه‌کردنی زماندا هه‌یه، به‌لام زۆرجار کۆریه له ته‌مه‌نی یه‌ک مانگییه‌وه ده‌ست به کۆکه‌کردن ده‌کات و قسه‌کردن به شیوه‌یه‌کی گشتی له ته‌مه‌نی نزیکه‌ی ۶ مانگی به‌دواوه ده‌ست پێده‌کات (Roy & sreedeви, 2015: 85).

ده‌رباره‌ی کارامه‌یی زمان سالانیه‌که لیکۆله‌رانی بواری زمان سه‌رنجیان راکیشاوه بۆ هه‌موو ئەو تیۆرییه‌یه‌ی که باس له گه‌شه‌سه‌ندنی زمان ده‌کەن، باس له مشتومری سروشت به‌رامبه‌ر به په‌روه‌رده‌کردن ده‌کەن. لیکۆله‌ران باس له توانای زمان له زگماکی ده‌کەن؛ که هه‌موو مندالان توانایه‌کیان هه‌یه که پێی ده‌وتریت لێهاتوی فێربوونی زمان که هه‌موو ئەو زانیارییه‌ی که پێویستن بۆته‌وه‌ی به ئاسانی و به خێرای هه‌موو یاسا تایبه‌ته‌کان به‌و زمانه‌ی که قسه‌ی پێده‌کەن به‌ده‌سته‌ده‌ی و فێری ده‌بن (Chomsky, 2014: 48).

ئێمه به پێویستی ده‌زانین که هه‌رچی په‌یوه‌ندی گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تییه پێویسته هاوته‌ریب بن، به‌پێچه‌وانه‌وه ناهاوسه‌نگی له‌کاتی ده‌ریزین دێته ئاراوه.

گه‌شه‌ی زمان له کاتی ده‌ریزین له‌گه‌ڵ کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تیدا هاوته‌ریب زیاد ده‌کات. له‌لایه‌کی تهره‌وه لاوازی په‌یوه‌ندی دایک و باوک (به‌خێوکه‌ر) ناله‌باری ژینگه‌یی خێزان و په‌روه‌رده، ده‌کریت به‌شیوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ کاریگه‌ری بخاته سه‌ر دروستبوونی گه‌شه‌ی زمان و ئاخاوتن، و بێته‌ هۆی لاوازی له دروستکردنی په‌یوه‌ندی کۆمه‌لایه‌تییه‌کان (et al. 2016: 24). (Steed,

۲-۱. خستنه‌روو و ناساندنی تیۆری عه‌قل: تیۆری عه‌قل ریگه‌ی ئەوه‌مان پێده‌دات بزانی که که‌سانی دیکه دنیا به‌کی ده‌روونی تایبه‌تی خۆیان هه‌یه و ریگه‌ی ئەوه‌یان پێده‌دات که ره‌فتاری خه‌لک تێبگه‌ن و پێشبینی بکه‌ن و به‌شیوه‌یه‌کی گونجاو وه‌لامیان بده‌نه‌وه. مندالان له ته‌مه‌نی که‌مه‌وه‌ده‌ست به په‌ره‌پێدانی ئەو توانایه ده‌کەن، به‌لام گه‌شه‌ی سه‌ره‌کی

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

له نيوان ته مهنى ٣ بؤ ٥ سألیدا پرووده دات، كه له وه ته مهنه دا مندان له دست ده كه ن به تيگه يشتن (سايمون بارون، ١٩٩٥: ١٧١).

مه به ست له تيوري عقل نه وه به كه گه شه سهندى زمان به رده وامه له به شداري كردن له پهره پيدانى تيوري دهر وون له ماوهى سالانى زانكودا. له ريگه شاره زايى و پيشكه وتوويى زمانه وه، خويندكاران باشتير ناميري پيوستيان بؤ دابين ده كريت بؤ تيگه يشتن و ليكدانه وهى ديدگا و بيروباوهر و مه به سته كانى نه وانى تر (Gamage, 2021: 26). نهم تيگه يشتنه كارى گروپ و تواناي به ريوه بردنى كاراي كومه لايه تى جوراوجور له ناو زينگه زانكودا به روه وپيش ده بات.

٣-١. په يوه ندييه كومه لايه تيبه كان: گه شه پيدانى زمان رولتيكى گرنگى هه به له كاريگه رى هاوته مهنه كان و په يوه ندى كومه لايه تى له نيوان خويندكارانى زانكودا. شاره زايى زمان ناسانكارى ده كات بؤ پيكنه پيدانى هاوريه تى، هاوكارى هاوته مهنه كان، و پهره پيدانى تورتيكى كومه لايه تى پشتيوانى (Sillars & Vangelisti, 2018: 19) نه و خويندكارانه تى كه تواناي زمانيان به باشى گه شه كردوه، باشتير و ناسانتر ده توان به شدارى له چالاكيه كومه لايه تيبه كاندا بكن، به شداري كردن له كارى گروپ و ريكنه خراوه كانى دهر وهى خويندن و دروست كردنى په يوه ندييه كى باش له گه ل هاوته مهنه كانيان.

مروف بؤ به رده وامى ژيان و دروست كردنى په يوه ندى پيوستى به پاراوى زمان و گفگوگودنه، گه شه زمان و كارامه ييه كومه لايه تيبه كان يارمه تى دهرده بيت بؤ بره ودان به دروست كردنى په يوه ندى و به روه وپيش بردنى ناستى هوشتياري و زانستى؛ دوو له باوترين كي شه كانى گه شه كردن له مندان و هه رزه كار، ته نانه ت له گه نجيدا كي شه رفته ار و كارامه ييه كومه لايه تيبه كان و لاوازي زمان كه هوكارن بؤ شكسته پيدان له دروست كردنى په يوه ندى و گفگوگوى زانستى. ريژه بلبوبونه وهى جياوازه، به لام تا نزيكه ٥% مندانى قوتابخانه رفته ارى دژه كومه لايه تى به رده واميان هه به (Lees & Fergusson 2015: 37). وه نزيكه ٨% - ٩% توشى كي شه دهن له گه شه قسه كردن و زماندا (Paradis & Govindarajan, 2018: 52).

تويژينه وه كانى بواري گه شه كردن پيشنياري نه وه ده كه ن كه نه و مندان له كه له سالانى سه ره تاي ته مهنه نياندا توشى كي شه رفته ارى به رده وام دهن، مه ترسى زياتريان له سه ره بؤ به رده وامبون له به شداري كردن له رفته ارى دژه كومه لايه تى به دريژايى ته مهنه نيان (Webster-Stratton, Reid)

44: 2018, Hammond &). ههروهه ها ئهم مندا لانه زياتر توشى ره تکرده وهى هاوته مهن و ماموستا کانيان ده بن و ئهمه ش دهره تى فيربوونى کارامه يى و رهفتاره کوومه لايه تيبه گونجاوه کانيان سنوردار ده کات (22: 2016, Steed, et al.).

زور کەس پييان وايه که کارامه يى کوومه لايه تى و کارامه يى زمان ده توانن سه ربه خو و دوور له يه کتر گه شه بکهن، به جورک مندا لک که گه شه زمانى دواکه وتوو، رهنگه له رووى کوومه لايه تيشه وه دواکه ويئت، يان نا. هه نديکى تر پييان وايه که مندا لک که گه شه کوومه لايه تى دواکه وتوو، ئه گه رى زوره له رووى ئه کاديمي شه وه دواکه ويئت (Metcalfe, et al., 2015: 73)، به دلنبايه وه پيده چيئت په يوه ندييه ک له نيوان گه شه سه ندى دزه کوومه لايه تى و شکستى قوتابخانه دا هه يئت (Carlisi, et al., 2020: 54).

له مه وه ده گه ينه ئه وهى که په يوه ندييه کوومه لايه تيبه کان رولى گرنگيان هه يه له دروستکردنى ناسنامه ي که سى و تيگه يشتن له خودى خو مان له ريگه ي که سانى ديه وه، ئه وه په يوه ندييه شه بنه ماي ژيانى مروفن هه ر له په يوه ندى خيژانى و دوستايه تى تا ده گاته په يوه ندى کار و پيشه.

٤-١. جيبه جيکردنى کوومه لايه تى: جيبه جيکردنى کوومه لايه تى ئه وه پرۆسه يه که تييدا تاک فيرى به ها، رهفتار و کارامه ييه کوومه لايه تيبه کانى کوومه لگه ي خو ي ده يئت، ئهم پرۆسه يه شه له کاتى له داى کبوونه وه ده ستپي ده کات تا کو تاي ته مهن به رده وام ده يئت، له ريگه ي جيبه به جيکردنى کوومه لايه تيبه وه مروف ده ييته ئه نداميکى چالاک و کارا له کوومه لگادا و فيرى چو نيه تى ژيان ده يئت له که سانى ده ور به ريدا. خو يندکارانى زانکو که توانا ي زمانيان گه شه ي کردوه، له ئه نجامدانى کارامه ييه کوومه لايه تيبه کاند به هيژن، که ريگه يان پي ده دات به سه رکه وتوويى له چوارچيوه کوومه لايه تيبه جياوازه کاند بگه رين. ده توانن شيوازي په يوه نديکردن يان به پشت به ستن به بارودوخه جياوازه کان بگونج ين، وه ک گف توگو ي پۆل، پرۆزه ي گروپى، يان کارل يکى پيشه يى (Carter & Guerra, 2022: 48). کارامه يى کوومه لايه تى ريگه به خو يندکاران ده دات که به شدارى گف توگو ي کار يگه ر بکهن، و زمانى گونجاو له شوينه کوومه لايه تيبه جياوازه کاند به کار به ين.

٥-١. کارامه يى په يوه نديکردن: کارامه يى په يوه نديکردن بري تيبه له توانا ي گه ياندنى زانبارى و په يام به شيوه يه کى کار يگه ر و روون بو که سانى ديه، ههروهه ها گو يگرتن و تيگه يشتن له په يامه کانى ئه وان، ئه وه کارامه ييه يه کي که له گرنگ ترين ليها تووييه مرو ييه کان که به شيوه يه کى راسته وخو کار يگه رى

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

دهخاته سەر سەرکهوتن له ژبانی کهسی، پيشهیی و کۆمه‌لایه‌تی. شاره‌زایی زمان هۆکارێکی سەرکه‌یه له توانای په‌یوه‌ندیکردن له‌ژبو خۆبندکارانی زانکۆدا. گه‌شه‌کردنی زمان ڕیگه به خۆبندکاران ده‌دات بێرکردنه‌وه و بێرۆکه و بۆچوونه‌کانیان به‌روونی و په‌کگرتوو ده‌ریبێن (Smith-Khan, 2017: 34). کارامه‌یی په‌یوه‌ندیکردن ئاسانکاری ده‌کات بۆ گه‌فتوگۆی زانستی، و پێشکه‌شکردنی زانیاری به‌ متمانه‌وه. سەرهرای ئه‌وه‌ش، په‌ره‌پێدانی زمان خۆبندکاران به‌هێز ده‌کات بۆ به‌شداریکردن له‌ چالاکیه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان، دروستکردنی په‌یوه‌ندی، و به‌شداریکردن له‌ چالاکیه‌کانی ژبانیدا (Harp, 2020: 23).

٦-١. کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی: کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی بریتیه له‌ توانا لێهاتوواییه‌ی که‌ ڕیگه به‌ مرو‌ف ده‌دات به‌شیوه‌یه‌کی کارێگه‌ر کارلێک بکات له‌ گه‌ل که‌سانی دیکه له‌ بارودۆخه جیاوازه‌کانی کۆمه‌لایه‌تیدا. کارامه‌یه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان له‌ ڕیگه‌ی فێربوون و ئه‌زموون و کارلێککردنی به‌رده‌وام له‌ گه‌ل که‌سانی دیکه په‌ره ده‌ستێن.

کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی ئه‌و کارامه‌ییانه‌یه که به‌کاریده‌هێنین بۆ په‌یوه‌ندیکردن و کارلێککردن له‌ گه‌ل په‌کتردا، چ به‌ شیوه‌ی زاره‌کی و نازاره‌کی، له‌ ڕیگه‌ی ئاماژه و زمانی جه‌سته و ده‌رکه‌وتنی که‌سی خۆمانه‌وه. به‌وێیه‌ی مرو‌ف بوونه‌وه‌ریکی کۆمه‌لایه‌تییه‌ چه‌ندین ڕیگه‌ی په‌ره‌پێداوه بۆ گه‌یاندنی په‌یام و بێرکردنه‌وه و هه‌سته‌کان له‌ گه‌ل که‌سانی تر (Swangler & Akin-Little 2017: 33).

زانکۆکان هه‌میشه به‌دوای ڕیگایه‌کدا ده‌گه‌ڕێن بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی کوالیته‌ی خۆبندن و په‌ره‌پێدانی توانا کۆمه‌لایه‌تییه‌کان و په‌ره‌پێدانی فێربوونی خۆبندکاره‌کانی. په‌کێک له‌و ڕیگایانه بریتیه له‌ به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاستی فێربوون له‌ ڕیگه‌ی به‌شداریکردن له‌ پۆل به‌ ئه‌نجامدانی سیمینار و چالاکی و گه‌فتوگۆی زانستی. وه‌به‌ره‌یانی و گه‌شه‌ی کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی و لێهاتویی زمان له‌ زانکۆکاندا ده‌یته‌ هۆی به‌رزبوونه‌وه‌ی کوالیته‌ی خۆبندن، ئه‌دای ئه‌کادیمی، کارامه‌یی، گه‌شه‌سه‌ندنی به‌هره، پێکھێنانی که‌سایه‌تی و ناسنامه‌ی کۆمه‌لایه‌تی خۆبندکاران و له‌ ئه‌نجامدا گه‌شه‌ی توانا کۆمه‌لایه‌تییه‌کانیان. دروستکردنی په‌یوه‌ندی له‌ نێوان فێرخوازان له‌ ڕیگه‌ی چالاکی گروپ سەرهرای ئالوگۆری زانیاری کارده‌کاته سەر لێهاتوه‌کانیان له‌ بواره‌کانی زمانه‌وانی و په‌یوه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی، هه‌روه‌ها ده‌یته‌ هۆی دروستبوونی که‌شیکی هاورێیه‌تی. توێژینه‌وه‌کان ده‌ریان خستوه که په‌یوه‌ندی هه‌یه له‌ نێوان ئاستی زمان و کارامه‌یه‌

کۆمه لایه تیه کان لای خویندکارانی زانکۆ ئەمەش کاریگەری لەسەر ئاستی فێربوون دروست دەکات و فێربوون کاریگەری زیاتری دەبێت و سەرکەوتن زیاد دەکات (بهرامی نیا، ۲۰۱۷: ۵۴).

ههروهها به پێی بوارهکانی کارامهیی و ئاست و سروشتی ڕهفتاره چاوهڕوانکراوهکان، دهتوانی ئیهاتوویییهکان دابهش بکړیت به سهر لیهاتوویی تهکنیکی، لیهاتوویی میتودۆلۆژی، لیهاتوویی کۆمه لایه تی، و لیهاتوویی تاکه که سی، که ڕیژه یان له کاریکه وه بۆ کاریکی دیکه جیاوازه. تیکه لکردنی جوړه جیاوازهکانی لیهاتوویی جوړیک له لیهاتوویی دروست دهکات که دهتوانی به کارامهیی پیشهیی له کرداردا ناوبریت. یه کیک له گفتوگوکانی ڕۆژ ئه وه یه که لیهاتوویییهکان و کارامه ییهکان له ږووبه ږووبوونه وهی گۆرانی ژینگه دا ږوونیکاته وه. له م ږووه وه ږیازی بنه مدار به لیهاتوویی خه لک دروستیوه بۆ ئاراسته کردنی مروفه کان بۆ خوگه نجانندن له گه ل ژینگه جوړه جوړه کان. توژیښه وه کان په یوه ندی نیاوان لیهاتوویی مروفه کان و ژینگه جیاوازهکانی ږوونکردوته وه (سامیان، ۲۰۱۹: ۲۶).

له لایه کی دیکه وه باشتره مامۆستایان له بری پاداشتی زۆر، به شیوه یه کی زاره کی هانی داهینان و فێربوون له لای خویندکاران بدهن، بۆئوهی خاله به هیزه کان خویان بدۆزنه وه و متمانه یان به لیهاتوویییهکانی خویان هه بیته، نه وه ک ته نیا له بهر پاداشت یان نمره چالاکی و ئه رکه کان ئه نجام بدهن، خویندکار ده بیته خوی به خاوه نی فێربوون دابنیت؛ فیکاره کانیش ده بیته بزنان که ی و بۆ ک و چون ستراتیژییهکانی پالنهر و لیهاتوویی به کاربه یښن.

به و پیه ی که دامالینی پالنهر بووه ته هوی لاوازی ئاستی ئه کادیمی له بواره جیاوازه کاند، بویه، دابینکردنی "دهرفه تی فێربوونی هاوبه ش"، "ریکخستنی که شوه وهای کیکری و سیسته می هه لسه نگانندن له ناوه ندهکانی فێربوون"، "که مکردنه وهی کوئترۆلکردنی خویندکاران" ده توانیته چالاکی خویندکاران بۆ ئه نجامدانی ئه رکه کان یان زیاد بکات، ههروهها ده بیته هوی دروستنوونی پالنهری ناوه کی که خویندکار خوی به خاوه نی فێربوون داده نیته. بۆئوهی پالنهره ناوه کیه کان له ته مه نی گه وره دا زیاد بکړیت، پیشنیار ده کړیت که چالاکانه و به ئامانجه وه خویندکاران به شداربن له چالاکیهکانی خویندن و توژیښه وه دا له ږیکه ی دروستکردنی دهرفه تی وه ک پرسپاری کراوه، چالاکیه پراکتیکیهکان، شیوازی فیکردنی گهران و کاری گروپی، به جوړیک له توژیښه وه یه کدا باس له پۆلی ئاراسته کراو دهکات، که مامۆستا به شیوه یه کی سهره کی دهرفه تی زیاتر بۆ به شداریکردنی

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

خویندکاران به پرسه پهروه‌رده‌یی و تووژینه‌وه دهره‌خسینیت، پالنه‌ریکی زیاتر له‌لای خویندکاران دروست ده‌ییت بو ئه‌نجامدانی ئه‌م چالاکیانه و داهینانه‌کانیان گه‌شه ده‌کات؛ له‌کاتییدا ته‌ن‌ها به به‌ده‌سته‌پینانی نمره و دهرچون ده‌ییته هو‌ی ئه‌وه‌ی ئه‌و باب‌ه‌ته‌ی خویندراوه بو ماوه‌یه‌کی کورت‌خایه‌ن له ه‌زریاندا بم‌ینیت‌ه‌وه، و فیری نابن (حسن زاده، ٢٠١٤: ٢٩). پالنه‌ر و بوونی لیه‌اتووی زمان و کارامه‌یه کو‌مه‌لایه‌تیه‌کان بو پیشک‌ه‌وتنی ئه‌کادیمی گرن‌گیه‌کی تایبه‌تی هه‌یه. بونی پالنه‌ر ده‌ییته هو‌ی ئه‌وه‌ی مرو‌فه‌کان به‌ره‌و ئامان‌جه‌کانیان هه‌نگاو‌بین بو‌ئه‌وه‌ی ئه‌رک‌یک به سه‌رک‌ه‌وتوویی ته‌واو بکه‌ن، یان پله‌یه‌کی دیاریک‌راو له لیه‌اتوویی له کاره‌کانیاندا به‌ده‌سته‌پین، و دوا‌جار بتوانن سه‌رک‌ه‌وتنی پیوست له فیربون و پیشک‌ه‌وتنی ئه‌کادیمیدا به‌ده‌سته‌پین (Amrali, et al. 2015: 63). له‌وه‌ته‌ی زانینی زمانی ئینگلیزی، جگه له زمانی دایک کاریگه‌ری نیشانداه‌وه له ده‌ستک‌ه‌وتنی کار، لایه‌نی ئه‌کادیمی و تووژینه‌وه، خه‌لک گرن‌گی زور به فیربوونی زمانی ئینگلیزی ده‌ده‌ن. له‌ئیستادا به‌هو‌ی فراوان‌بوونی په‌یوه‌ندی زیوان گه‌لان و ر‌و‌لی گرن‌گی زمان له دروست‌کردنی په‌یوه‌ندی و پیشه‌دا، گرن‌گی فیربوونی ئینگلیزی به شی‌وه‌یه‌کی به‌رچاو زیادی کردو‌ه (Ameri Siyahooei & Zarei 2020: 27).

له کو‌تاییدا گه‌شه‌ی زمان کاریگه‌رییه‌کی به‌رچاوی له‌سه‌ر کارامه‌یه‌کانی کو‌مه‌لایه‌تی له زیوان خویندکارانی زانک‌ودا هه‌یه، که توانا‌کانی په‌یوه‌ندی‌کردن، تیوری ده‌روون، کارامه‌یی کو‌مه‌لایه‌تی و کارل‌یکه‌کانی هاو‌ریان له‌خ‌وده‌گریت. توانای زمان لیه‌اتووی خویندکاران بو په‌یوه‌ندی‌کردنی کاریگه‌ر به‌رزده‌کاته‌وه، تیگه‌یشتن له دیدگا‌کانی ئه‌وانی تر، و گه‌شه‌ی په‌یوه‌ندیه ماناداره‌کان له‌ناو کو‌مه‌لگه‌ی زانک‌ودا. دانان به گرن‌گی په‌ره‌پ‌دانی زمان له کارامه‌یی کو‌مه‌لایه‌تیدا ده‌توانیت ئه‌و لایه‌نه په‌روه‌رده‌ییانه‌ی که په‌یوه‌ندی کاریگه‌ر و لیه‌اتوویی کو‌مه‌لایه‌تی له زیوان خویندکارانی زانک‌ودا به‌ره‌وو‌پیش ده‌به‌ن ئاگادار بکاته‌وه.

بهشی دووهم

١-٢. ریکار و نمونهی توئزینهوه:

ئهم توئزینهوهیه له سهه شیهی لیکۆلینهوهیهکی پهیوهندیار، پهیوهندی و کاریگهه ری نپوان گهشه ی زمان و کارامهیه کۆمه لایه تیهکان له لایهن خویندکارانی زانکۆی راپه رین ئه نجامدراوه. له م توئزینهوهیه دا ئامانج به دهسته ئینانی نمونهیه کی هه مه چه شن بوو که ٢١٠ خویندکار به شداربوون، خویندکارانی به شداربوو له هه ردوو کۆلیژی پهروه دهی

بنه رهت و کۆلیژی پهروه ده پیکهاتبوون، به مشیهیه ی خواره وه.

ته مه ر ی به شدار بو	ژماره ی به شدار بو	رێژه ی سه دی %
18-22	163	77.6
23-25	29	13.8
26-30	18	8.6
تیکرا	210	100

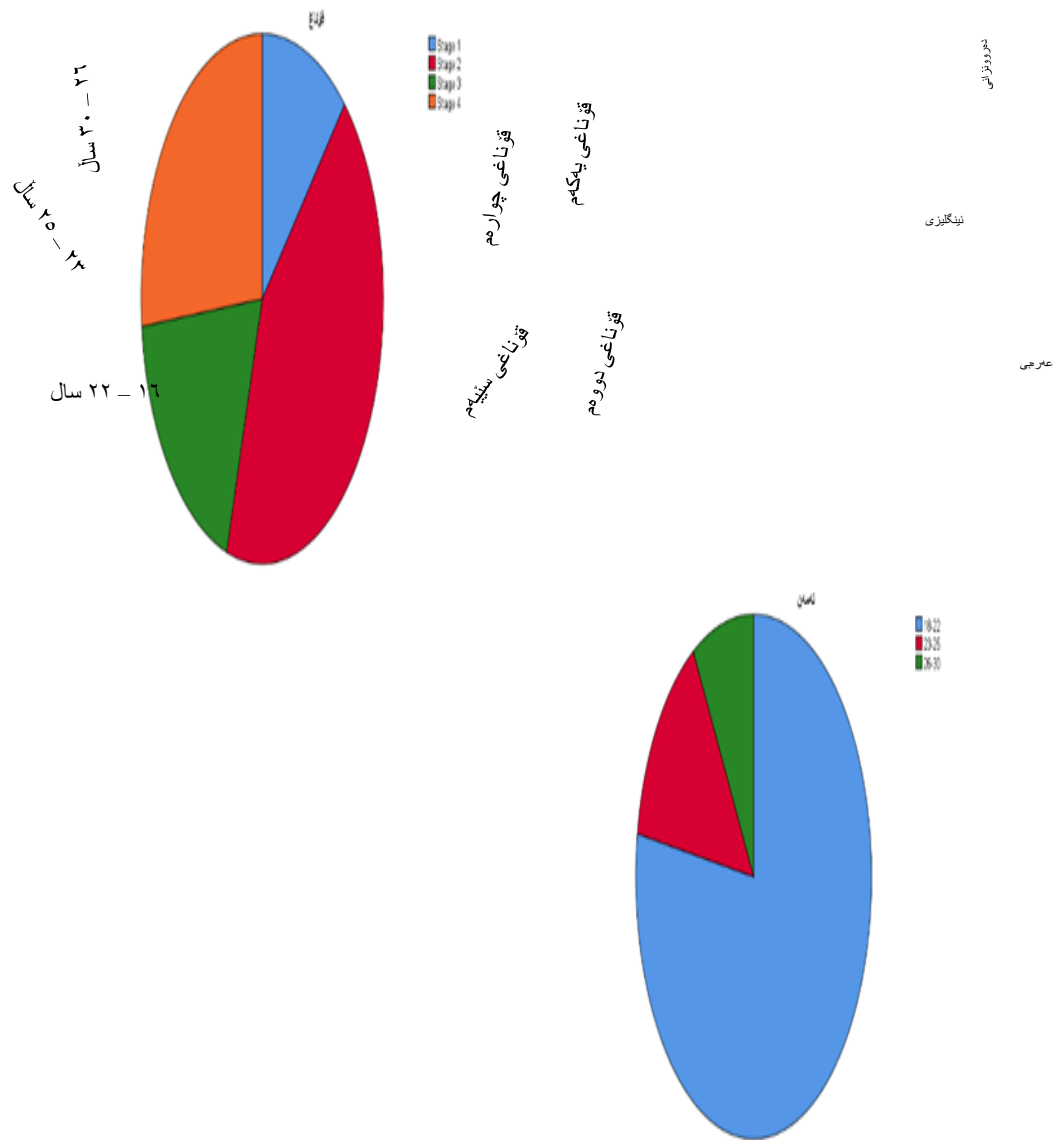
قوناغ	ژماره ی به شدار بو	رێژه ی سه دی %
یه که م	25	11.9
دووهم	90	42.9
سه یه م	39	18.6
چواره م	56	26.7
تیکرا	210	100

به ش به پێی هه ردوو کۆلیژ	ژماره ی به شدار بو	رێژه ی سه دی %
به شی کوردی	72	34.3
به شی عه ره ب ی	42	20.0
به شی ئینگلیز ی	78	37.1
به شی ده رونه زانی	18	8.6
تیکرا	210	100

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٦ المجلد ١٦ / العدد ٥

٢-٢. شیوازی هه‌لسه‌نگاندن:

بۆ هه‌لسه‌نگاندنی ئاستی زمان و گه‌شه‌ی زمان، له‌سه‌ره‌تادا له به‌شدابووان پرسپارکرا ده‌رباره‌ی ئاستی زمان ئایا چهند زمان ده‌زانیت، دواتر بۆ هه‌لسه‌نگاندنی گه‌شه‌ی زمان پێوانه‌ی هه‌لسه‌نگاندنی گه‌شه‌ی زمان، بۆ هه‌لسه‌نگاندنی کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی پێوانه‌ی پرسپارنامه‌ی لێهاتووێی کۆمه‌لایه‌تی له‌ خوێندنی بالا (CCSES) هه‌ردوو پێوانه‌ له‌ زمانی ئینگلیزی وه‌رگێردراوه‌ بۆ زمانی کوردی، دواتر بۆ راستیتیی و شیاوی پێوانه‌ که‌سیک که‌ شاره‌زایی هه‌ردوو زمانه‌که‌یه‌ هه‌لسه‌نگاندنی بۆ کرد، پاشان پرسپاره‌کانی گه‌شه‌ی زمان (٢٢) پرسپار و لێهاتووێی کۆمه‌لایه‌تی (٤٠) پرسپار پێکهران به‌شیوه‌ی فۆرمی ئۆنلاین (Google Forms) نوسرا و به‌شیوه‌ی ئۆنلاین بۆ خوێندکاران نێردرا، له‌ ئەنجامدا (٢١٠) خوێندکار له‌ کاتیکی دیاریکراو وه‌لامی پرسپاره‌کانیان گه‌رانده‌وه‌.

٢-٣. شیوازی کۆکردنه‌وه‌ی داتا: پێش کۆکردنه‌وه‌ی داتا، هه‌لسه‌نگاندنی شیاویه‌تی و گونجایی بۆ پێوانه‌کان کرا، دواتر خرایه‌ ناو IBM SPSS داتا‌کان زیاتر شیکرانه‌وه‌ بۆ هه‌له‌کان به‌ به‌کارهێنانی ئاماری وه‌سفکەر و فریکوئنسیه‌کان به‌ مه‌به‌ستی پشکنینی هه‌ر شتیکی ده‌ره‌کی و ئامرازیکه‌ی هه‌لئاوساو له‌ داتابه‌یسه‌که‌ پاک و خاوی ده‌رکه‌وت.

٢-٤. شیکردنه‌وه‌ی داتا: به‌ به‌کارهێنانی وه‌شانی SPSS، شیکاری ئاماری بۆ توێژینه‌وه‌که‌ ئەنجامدرا، سه‌ره‌تا مامناوه‌ندی و لادانه‌ ستاندارده‌کان بۆ هه‌ریه‌ک له‌ گۆراوه‌کانی توێژینه‌وه‌که‌ حیسابی بۆ کرا. پاشان ماتریکسی په‌یوه‌ندی دروستکرا بۆ پشکنینی په‌یوه‌ندیه‌کانی نێوان هه‌ردوو پێوانه‌که‌، به‌ سوود وه‌رگرتن له‌ گرافه‌کان داتا‌کان باشتەر پروونکراونه‌وه‌.

خشته‌ی ژماره‌ (١) کاریگه‌ری ره‌گه‌ز و ته‌مه‌ن له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی

ره‌گه‌ز	ته‌مه‌ن	کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی	گه‌شه‌ی زمان
نێر	18-22	3.16	3.81
نێر	23-25	3.17	3.80
نێر	26-30	3.42	3.64
مێ	18-22	3.19	3.56

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

3.37	3.20	23-25	مى
3.36	3.11	26-30	مى
			ره گز
3.75A	3.25		نیر
3.43B	3.16		مى
			تهمن
3.69	3.17	18-22	
3.59	3.18	23-25	
3.50	3.26	26-30	
			گوراوه کان
			ره گز
0.0059	0.295		تهمن
0.3221	0.671		ره گز * تهمن
0.7447	0.23		SEM
0.037	0.026		

ریژهی پرتوازهی له ناوهندهوه، SEM

کاریگه‌ری تهمن و ره‌گه‌ز له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یه‌ی کۆمه‌لایه‌تیه‌کان له‌خشته‌ی ژماره (1) دا پروونکراوه‌ته‌وه. وه‌ک ده‌بینریت جیاوازی تهمن کاریگه‌ری به‌رچاوی نییه له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان، ده‌رده‌که‌وێت گه‌شه‌ی زمان له‌ره‌گه‌زی نێردا زیاتره به به‌راورد به ره‌گه‌زی مئ ($P < 0.05$)، به‌لام جیاوازی تهمن کاریگه‌ریه‌کی پروونی له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان نییه ($P > 0.05$). به‌پێچه‌وانه‌ی گه‌شه‌ی زمان، ره‌گه‌ز و تهمن کاریگه‌ریان له‌سه‌ر کارامه‌یه‌ی کۆمه‌لایه‌تیه‌کان نییه ($P > 0.05$). تهمن و ره‌گه‌ز به‌یه‌که‌وه کاریگه‌ریان له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یه‌ی کۆمه‌لایه‌تیه‌کان نییه و هیچ گۆرانکاریه‌کی به‌رچا و ماناداری نییه.

لێ‌ده‌دا ئه‌وه‌ی پروونه ئه‌وه‌یه که فێربوونی زمان و گه‌شه‌ی زمان له‌نێوان ره‌گه‌زی نیر و مئ جیاوازی هه‌یه، ره‌گه‌زی نیر گه‌شه‌ی زمانیان باشتره له ره‌گه‌زی مئ، به‌لام له کارامه‌یه‌ی کۆمه‌لایه‌تیه‌کان جیاوازی نییه. له تهمه‌ندا هه‌رچه‌نده تاكو تهمن که‌متر بێت گه‌شه‌ی زمان و فێربوونی زمان ئاسانتر و باشتره، هه‌روه‌ها تهمن له‌سه‌ر کارامه‌یه‌ی کۆمه‌لایه‌تیه‌کان کاریگه‌ری نییه.

خشتهی ژماره (٢) کاریگه‌ری ږه‌گه‌ز و به‌ش له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کومه‌لایه‌تی

ږه‌گه‌ز	به‌ش	کارامه‌یی کومه‌لایه‌تی	گه‌شه‌ی زمان
نږ	کوردی	3.35	3.70
نږ	عه‌ره‌بی	3.27	3.85
نږ	ئینگلیزی	3.08	3.84
نږ	ده‌روونزانی	3.30	3.20
می	کوردی	3.23	3.52
می	عه‌ره‌بی	3.10	3.53
می	ئینگلیزی	3.13	3.58
می	ده‌روونزانی	3.34	3.43
ږه‌گه‌ز			
نږ		3.25	3.65
می		3.20	3.51
به‌ش			
کوردی		3.29ab	3.61
عه‌ره‌بی		3.19ab	3.69
ئینگلیزی		3.11b	3.71
ده‌روونزانی		3.32a	3.32
گوراوه‌کان			
ږه‌گه‌ز	نه‌گه‌ره‌کان	0.575	0.257
به‌ش		0.037	0.241
ږه‌گه‌ز* به‌ش		0.401	0.605
SEM		0.026	0.037

SEM، ږیژه‌ی په‌رته‌واژه‌ی له‌ناوه‌نده‌وه

کاریگه‌ری ږه‌گه‌ز و به‌ش له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کومه‌لایه‌تیه‌کان له‌خشته‌ی ژماره (٢) دا ږوونکراوه‌ته‌وه. ده‌رده‌که‌وږت جیاوازی به‌ش کاریگه‌ری به‌رچاوی نییه له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان ($P > 0.05$)، به‌لام کارامه‌یی کومه‌لایه‌تی به‌پږی به‌شه‌کان جیاوازه، لږه‌اتوی کومه‌لایه‌تی له‌به‌شی ده‌روونزانی به‌رتره به‌به‌راورد به‌به‌شه‌کانی تر دواتر به‌شی ئینگلیزی پاشان به‌شی عه‌ره‌بی و کوردی ($P < 0.05$)، به‌لام ږه‌گه‌زی نږ و می له‌

به‌شه‌کاندا جیاوازی به‌رچاویان نییه له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یه کۆمه‌لایه‌تیه‌کان ($P>0.05$).

خشته‌ی ژماره (٣) کاریگه‌ری به‌رگه‌ز و ئاستی زمان له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی

به‌رگه‌ز	ئاستی زمان	کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی	گه‌شه‌ی زمان
نێر	یه‌ک زمان	3.16	3.61
نێر	دوو زمان	3.27	3.80
نێر	سی‌ی زمان	3.18	4.14
مێ	یه‌ک زمان	3.21	3.42
مێ	دوو زمان	3.20	3.60
مێ	سی‌ی زمان	3.00	3.82
به‌رگه‌ز			
نێر		3.20	3.85A
مێ		3.14	3.61B
ئاستی زمان			
یه‌ک زمان		3.19	3.52B
دوو زمان		3.23	3.70AB
سی‌ی زمان		3.09	3.98A
گۆراوه‌کان			
به‌رگه‌ز	ئه‌گه‌ره‌کان		
نێر	0.326		0.012
ئاستی زمان	0.291		0.001
به‌رگه‌ز* ئاستی زمان	0.411		0.880
SEM	0.026		0.037

SEM، رێژه‌ی په‌رته‌وازه‌ی له‌ ناوه‌نده‌وه

له‌ خشته‌ی ژماره (٣) دا کاریگه‌ری به‌رگه‌ز و ئاستی زمان له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی ده‌رده‌که‌وێت، ئاستی زمان واته‌ ئه‌و که‌سانه‌ی زیاتر له‌ زمانیک ده‌زانن کاریگه‌ری به‌رچاوی نییه‌ سه‌ر کارامه‌یه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان ($P>0.05$)، به‌لام له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان کاریگه‌ری هه‌یه‌ ئه‌و خوێندکارانه‌ی سی‌ی زمان ده‌زانن لێهاته‌ووی زمانیان به‌رزه‌ دواتر ئه‌وانه‌ی دوو زمان پاشان ئه‌وانه‌ی یه‌ک زمان ده‌زانن جیاوازی مانادار هه‌یه‌ له‌سه‌ر

گه‌شه‌ی زمان ($P < 0.05$). به‌همان شیوه ناستی زمان لای ږه‌گه‌زی نیر به‌رزتره له ږه‌گه‌زی می.

خشته‌ی ژماره (٤) کاریگه‌ری به‌ش و ناستی زمان له‌سهر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کومه‌لایه‌تی

به‌ش	ناستی زمان	کارامه‌یی کومه‌لایه‌تی	گه‌شه‌ی زمان
کوردي	یه‌ک زمان	3.27 ab	3.52 AB
کوردي	دوو زمان	3.23 ab	3.69 AB
کوردي	سی‌ زمان	3.52 a	3.73 AB
ع‌ږه‌بی	یه‌ک زمان	3.10 ab	3.40 B
ع‌ږه‌بی	دوو زمان	3.32 ab	3.99A
ع‌ږه‌بی	سی‌ زمان	3.01 b	3.81AB
ټینگلیزی	یه‌ک زمان	3.02 b	3.47 AB
ټینگلیزی	دوو زمان	3.16 ab	3.59 AB
ټینگلیزی	سی‌ زمان	3.05 b	3.97A
ده‌روونزانی	یه‌ک زمان	3.22 ab	3.28 B
ده‌روونزانی	دوو زمان	3.57a	3.65 AB
به‌ش			
کوردي		3.27 ab	3.76
ع‌ږه‌بی		3.16 ab	3.76
ټینگلیزی		3.08 b	3.63
ده‌روونزانی		3.34 a	3.58
ناستی زمان			
یه‌ک زمان		3.18	3.42B
دوو زمان		3.29	3.68A
سی‌ زمان		3.17	3.95A
گوراوه‌کان	نه‌گه‌ره‌کان		
به‌ش		0.023	0.376
ناستی زمان		0.120	0.0004
به‌ش * ناستی زمان		0.047	0.003
SEM		0.026	0.037
SEM، ریژهی پهرته‌وازه‌ی له ناوه‌نده‌وه			

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

له خشتهی ژماره (٤) دا کاریگه‌ری به‌ش و ئاستی زمان له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی، ئاستی زمان کاریگه‌ری له‌سه‌ر کارامه‌یه‌ی کۆمه‌لایه‌تیه‌کان و گه‌شه‌ی زمان هه‌یه، ده‌رده‌که‌وێت ئه‌و خوێندکارانه‌ی سێ زمان ده‌زانن لێهاتووێ کۆمه‌لایه‌تی و گه‌شه‌ی زمانیان به‌رزتره‌ له‌و خوێندکارانه‌ی دوو زمان پاشان یه‌ک زمان ده‌زانن ($P < 0.05$)؛ به‌هه‌مان شێوه به‌ش کاریگه‌ری هه‌یه له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی، به‌شی ده‌روونزانی ئاستی به‌رزیان هه‌یه له‌ کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی و به‌شی ئینگلیزی ئاستی به‌رزیان هه‌یه له‌ گه‌شه‌ی زمان، هه‌روه‌ها به‌شی عه‌ره‌بی و به‌شی کوردی ئاستی نزیك له‌یه‌ک و یه‌کسانیان هه‌یه له‌ کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی و گه‌شه‌ی زمان ($P < 0.05$).

خشته‌ی ژماره (٥) کاریگه‌ری قووناغ و ڤه‌گه‌ز له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی

ڤه‌گه‌ز	قووناغ	کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی	گه‌شه‌یی زمان
نێر	یه‌که‌م	3.09	3.40
نێر	دووهم	3.22	3.92
نێر	سێ یه‌م	3.21	3.84
نێر	چوارهم	3.27	3.67
مێ	یه‌که‌م	3.36	3.55
مێ	دووهم	3.16	3.55
مێ	سێ یه‌م	3.10	3.48
مێ	چوارهم	3.19	3.54
ڤه‌گه‌ز			
نێر		3.20	3.71A
مێ		3.20	3.53B
قووناغ			
یه‌که‌م		3.23	3.47
دووهم		3.19	3.73
سێ یه‌م		3.15	3.66
چوارهم		3.23	3.60
گۆراوه‌کان			
ڤه‌گه‌ز	ئه‌گه‌ره‌کان		
		0.937	0.044
ئاستی زمان		0.788	0.235

0.194

0.279

رهگهز* ئاستی زمان

0.037

0.026

SEM

SEM، ریزه‌ی پهرته‌وازه‌ی له ناوه‌نده‌وه

له خشته‌ی ژماره (5) دا کاریگه‌ری قوناغ و ره‌گهز له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی، ده‌رده‌که‌وێت گه‌شه‌ی زمان له ره‌گه‌زی نێر دا زیاتره به به‌راورد به ره‌گه‌زی مێ ($P < 0.05$)، به‌لام قوناغه‌کان کاریگه‌ریه‌کی پروونیان له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان نییه ($P > 0.05$). به پێچه‌وانه‌ی گه‌شه‌ی زمان، ره‌گه‌ز و قوناغ کاریگه‌ریان له‌سه‌ر کارامه‌یه‌ی کۆمه‌لایه‌تیه‌کان نییه ($P > 0.05$).

له‌م توێژینه‌وه‌یه‌دا رۆل و کاریگه‌ریه‌کانی ره‌گه‌ز، ته‌مه‌ن، قوناغ، به‌ش و لێهاته‌وی زمان له‌سه‌ر کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی و گه‌شه‌یی زمان پروونکراوه‌ته‌وه؛ زۆرتین په‌یوه‌ندی له‌نیوان ره‌گه‌ز و گه‌شه‌ی زمان ده‌رکه‌وتوه، به‌مشپۆه‌یه‌ی خواره‌وه په‌یوه‌ندیه‌کان پروونکراونه‌ته‌وه.

رۆلی ره‌گه‌ز: له گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی ره‌گه‌ز کاریگه‌ری به‌رچاوی هه‌یه. توێژینه‌وه‌کان ئاماژه‌یان به‌وه کردوه که چۆن رۆلی ره‌گه‌زی نه‌ریتی (کلتوری) ده‌توانێت له به‌ده‌سته‌پێانی زمان و کارلێکه کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی دواتر به شپۆه‌یه‌کی جیاواز بۆ نێر و مێ جیاواز بێت (Bedenlier et al., 2020: 35). کوران هانده‌درێن شپۆازی په‌یوه‌ندیکردنی جه‌ختکه‌ره‌وه و کێرکێکارانه بگرنه‌به‌ر، له‌کاتی‌دا کچان کۆمه‌لایه‌تی ده‌کڕن بۆته‌وه‌ی شپۆازه‌کانی په‌یوه‌ندی هاوبه‌ش و په‌روه‌رده‌کردن له پێشینه‌دا بنێن (Kaplan, 2019: 51).

گرنگه بزانی که رۆلی ره‌گه‌ز له‌رووی کۆمه‌لایه‌تیه‌وه بنیاتنراوه و ده‌توانێت له سه‌رانه‌ری کلتوره‌کان جیاوازی هه‌بێت (Wiesner-Hanks, 2021: 22). به‌لام به‌تێگه‌یشتن له کاریگه‌ری رۆلی ره‌گه‌ز له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی، ده‌توانین هه‌ولبده‌ین بۆ کاریگه‌ری کۆمه‌لایه‌تی گشتگیرتر پروونکریته‌وه. ئالێنگه‌ریه‌کانی چه‌شنه ره‌گه‌زیه نه‌ریتییه‌کان و دابینکردنی ده‌رفه‌تی په‌کسان بۆ هه‌موو تاکه‌کان بۆ په‌ره‌پێدانی توانا‌کانی په‌یوه‌ندیکردنیان زۆر گرنگه (Halim et al., 2019: 33).

په‌روه‌رده‌کاران، پێویسته چالاک بن له دروستکردنی ژینگه‌یه‌ک که تاکه‌کان به‌هێز بکات بۆ ئالێنگاریه‌کانی به‌رده‌م ره‌گه‌ز، په‌ره‌پێدانی شپۆازی په‌یوه‌ندیکردنی جو‌راو‌جو‌ر، و پێش‌خستنی ریزگرتن و لێک‌تێگه‌یشتنی په‌کتر له نیوان هه‌موو ئەندامانی کۆمه‌لگادا (Barker et al., 2016: 45). به

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

چاره سهرکردنی کاریگه‌رییه‌کانی رۆلی ره‌گه‌ز له‌سه‌ر گه‌شه‌پێدانی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی، ده‌توانین کاریکه‌ین به‌ره‌و کۆمه‌لگایه‌کی گشتگیرتر که به‌هاکان به‌جۆراوجۆری شیوازه‌کانی په‌یوه‌ندیکردن و په‌روه‌رده‌کردن له‌رووی کارلێکه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان ئه‌رینی ییت.

جگه‌ له‌ توێژینه‌وه‌ له‌ کاریگه‌ریی رۆلی ره‌گه‌ز له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و لێهاتووایی کۆمه‌لایه‌تی له‌ نێوان خۆپێدکارانی زانکۆدا، ئهم توێژینه‌وه‌یه‌ ئامانجی لێکۆڵینه‌وه‌یه‌ له‌ کاریگه‌رییه‌کانی ته‌مه‌ن و به‌ش و قو‌ناغ. تێگه‌شتن له‌ چۆنییه‌تی کارلێکی ئهم هۆکارانه‌ ده‌توانیت تێروانینیکی به‌نرخ بۆ داینامیکی ئالۆزی گه‌شه‌پێدانی زمان و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی له‌ناو چوارچۆیه‌ی زانکۆدا دابین بکات.

ته‌مه‌ن رۆلیکی به‌رچاوی هه‌یه‌ له‌ په‌ره‌پێدانی زمان له‌ نێو خۆپێدکارانی زانکۆدا هه‌ر چه‌نده‌ کاریگه‌رییه‌که‌ی به‌رچاوی نییه‌ له‌ کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی و گه‌شه‌یی زمان. توێژینه‌وه‌کان پێشنیاری ئه‌وه‌ ده‌که‌ن که‌ توانا‌کانی زمان به‌ درێژایی هه‌رزه‌کاری و سه‌ره‌تای گه‌وره‌یی به‌رده‌وامن له‌ په‌ره‌سه‌ندن و پالاو‌تن (Barisnikov et al., 2020: 17). ره‌نگه‌ خۆپێدکارانی گه‌نج هه‌شتا په‌ره‌ به‌ توانا زمانه‌وانییه‌کانیان بده‌ن، له‌کاتێکدا خۆپێدکارانی به‌ته‌مه‌ن ئه‌گه‌ری زۆره‌ توانای زمانی پێشکه‌وتوو‌تریان هه‌ییت. ئهم رێره‌وی گه‌شه‌کردنه‌ ده‌توانیت کاریگه‌ری له‌سه‌ر کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تیان هه‌ییت.

هه‌روه‌ها به‌شی خۆپێدن ده‌توانیت کاریگه‌ری له‌سه‌ر په‌ره‌پێدانی زمان و لێهاتووایی کۆمه‌لایه‌تی له‌نێو خۆپێدکارانی زانکۆدا هه‌ییت، به‌لام له‌ توێژینه‌وه‌که‌ دا په‌یوه‌ندی مانادار نییه‌ له‌نێوان به‌ش و کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی هه‌رچه‌نده‌ به‌شی ده‌روونزانی په‌یوه‌نییه‌که‌ روونتری هه‌یه‌ به‌ به‌راورد به‌ به‌شه‌کانی زمانی کوردی، عه‌ره‌بی و ئینگلیزی. وه‌ زانین و به‌کاره‌ینانی زیاتر له‌ زمانێک کاریگه‌ری هه‌یه‌ له‌سه‌ر گه‌شه‌یی زمان. له‌وانه‌یه‌ به‌شه‌ جیاوازه‌کان شیوازی په‌یوه‌ندیکردن و وشه‌سازی و فۆرمیکی جیاوازیان هه‌ییت (Accurso & Gebhard 2021: 77). بۆنموونه‌، خۆپێدکارانی بواره‌کانی زانستی یان ته‌کنیکی ره‌نگه‌ خویان به‌ به‌کاره‌ینانی زاراوه‌ی تایبه‌تمه‌ند گرتبیت، له‌کاتێکدا ئه‌وانه‌ی له‌ به‌شی زمان و ئه‌ده‌ب، زانسته‌ مرو‌ییه‌کان یان زانسته‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان ده‌خوینن ره‌نگه‌ جه‌خت له‌سه‌ر بیرکردنه‌وه‌ی ره‌خنه‌یی و په‌یوه‌ندیی قایله‌که‌ر بکه‌نه‌وه‌. ئهم جیاوازییه‌ ده‌توانیت کاریگه‌ری له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمانی خۆپێدکاران هه‌ییت و کاریگه‌رییان له‌سه‌ر کارلێکه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کانیان له‌ناو کۆمه‌لگا و ژینگه‌ ئه‌کادیمییه‌کانی خۆیاندا هه‌ییت.

خویندکارانی به کالۆریۆس له قوڤاغه جیاوازه کاندایه رامبه به خویندکارانی ده‌چووی زانکو، ده‌توانیت کاریگه‌ری له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان و لێهاتوویی کۆمه‌لایه‌تی هه‌ییت. خویندکارانی ده‌چووی زانکو به‌شیوه‌یه‌کی گشتی سه‌رقالی کاره‌ ئه‌کادیمییه‌کانی تایبه‌تمه‌ندتر و پێشکه‌وتووترن، که‌ ڕه‌نگه‌ پێویستی به‌ ئاستی به‌رزتری توانای زمان و توانای په‌یوه‌ندیکردنی ئالۆزتر هه‌ییت (Pehlivan, 2016: 43). له‌ به‌رامبه‌ردا، ڕه‌نگه‌ خویندکارانی به‌ کالۆریۆس له‌ پڕۆسه‌ی په‌ره‌پێدان و پالۆتنی توانا زمانه‌کانیاندا بن و له‌ هه‌مانکاتدا خۆیان له‌ گه‌ل داواکارییه‌کانی خویندنی ئاستی زانکۆدا ده‌گونجێن. ئه‌م ڕۆله‌ قوڤاغیانه‌ ده‌توانن کاریگه‌رییان هه‌ییت له‌سه‌ر ئالۆزی کاریگه‌ریه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان، کاری هاوبه‌ش و ئه‌و چاوه‌ڕوانیانه‌ی که‌ له‌سه‌ر توانا‌کانی زمانی خویندکاران دانه‌ران.

ئه‌نجام

له‌ کۆتایی توێژینه‌وه‌که‌ ده‌گه‌ینه‌ ئه‌و ئه‌نجامانه‌ی خواره‌وه‌:

- ١- گه‌شه‌ی زمان کاریگه‌رییه‌کی به‌رچاوی له‌سه‌ر کارامه‌یه‌یه‌کانی کۆمه‌لایه‌تی له‌ نێوان خویندکارانی زانکۆدا هه‌یه‌، که‌ توانا‌کانی په‌یوه‌ندیکردن، کارامه‌یی کۆمه‌لایه‌تی له‌خۆده‌گرێت.
- ٢- ئه‌و خویندکارانه‌ی که‌ توانای زمانیان به‌باشی گه‌شه‌ی کردووه‌، باشت‌ر و ئاسانه‌تر ده‌توانن به‌شداری له‌ چالاکییه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا بکه‌ن.
- ٣- ئه‌و خویندکارانه‌ی سی‌ زمان و زیات‌ر ده‌زانن لێهاتوویی کۆمه‌لایه‌تی و گه‌شه‌ی زمانیان به‌رزتره‌ له‌و خویندکارانه‌ی یه‌ک زمان یان دوو زمان ده‌زانن.
- ٤- به‌پێی ئه‌نجامی توێژینه‌وه‌که‌ جیاوازی ته‌مه‌ن له‌نێوان خویندکارانی زانکو کاریگه‌رییه‌کی ئه‌وتۆی له‌سه‌ر گه‌شه‌ی زمان نییه‌، به‌لام گه‌شه‌ی زمان له‌ ڕه‌گه‌زی نێردا به‌ به‌راورد به‌ ڕه‌گه‌زی می‌ زیاتره‌.
- ٥- ڕه‌فتار و کارامه‌یه‌یه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان و لاوازی زمان ده‌بنه‌ هوکار بۆ شکسته‌مێنان و دروستکردنی په‌یوه‌ندی و گه‌توگۆی زانستی.

پیشنار و ڕاسپارده‌:

تطور اللغة وتأثيرها على العلاقات الاجتماعية

- لیکۆلینه وه له په یوه نډی نږوان دلخواوکی زمان و لږهاتووی کومه لایه تی له نږوان خویندکارانی زانکودا. لیکۆلینه وه بکړیت چوں دلخواوکی زمان رهنگه ریگری له په یوه نډیه کاریگه رهکان و کارلیکه کومه لایه تییه کان بکات، و ستراتیژییه کان بۆ بهرپوه بردن و که مکړدنه وهی دلخواوکی زمان پښنیار بکړیت.

- لیکۆلینه وه له چوڼیه تی کاریگه ری گه شه پیدانی زمان و کارامه یی کومه لایه تی له ژینگه فره کلتوریه کانی زانکودا. شیکاری رڼلی کارلیکه نږوان کلتوریه کان، هه مه جوړی کلتوری و لږهاتووی په یوه نډیه نږوان کلتوریه کان له دږشتنی تواناکانی زمان و کارلیکه کومه لایه تییه کان، ثایا نهو خویندکارانه ی له کلتوری جیاواز و له دهره وهی هه ریم ده خوینن ئاسانتر ده توانن پهره به گه شه ی زمان بدهن.

- لیکۆلینه وه له پڼوه ره کانی زمان له چوارچینه ی زانکودا له سهر پهره پیدانی زمان و لږهاتووی کومه لایه تی. چوں پڼداویستییه کانی زمان، پڼوه ره کانی زمان له پهره رده دا، یان ستراتیژییه کانی بهرپوه بردنی هه مه جوړی زمان تواناکانی زمانی و کارلیکه کومه لایه تییه کانی خویندکاران به ره وپښ دهبه ن.

سهرچاوه کان

سهرچاوه ی فارسی

١. بهرامی نیا، رحیمی، صالح، & ماهی فرد. (٢٠١٧). بررسی رابطه توسعه تجربه یادگیری از طریق مشارکت کلاسی با مقوله نظم دهی هیجانی، اضطراب و افسردگی در بین دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه رازی. کتابداری و اطلاع رسانی.

٢. حسن زاده، رمضان، مهدی نژاد گرجی، & گلین. (٢٠١٤). رابطه بین جهت گیری های انگیزشی (درونی، بیرونی و بی انگیزشی) و پیشرفت

تحصيلی دانش‌آموزان در درس زبان انگلیسی. روان شناسی مدرسه و آموزشگاه.

۳. سامیان، مسعود، موحدی، صالحی عمران، ابراهیم، سعدی، & حشمت اله. (۲۰۱۹). شناسایی نیازهای دانشجویان کشاورزی در زمینه شایستگی‌های حرفه‌ای براساس مدل بوریج و رابطه آن با ساختار اجتماعی آموزش. فناوری آموزش.

۴. وهاب، شهیم، اوریادی زنجانی، محمدمجید، جعفری، سلیمه، & فهم. (2016). رابطه رشد زبان بیانی و مهارت های اجتماعی در کودکان ۴ تا ۶ ساله فارسی زبان. شنوایی شناسی- دانشگاه علوم پزشکی تهران.

سه‌چاوهی ئینگلیزی

5.Accurso, K., & Gebhard, M. (2021). SFL praxis in US teacher education: A critical literature review. Language and Education.

6.Ameri Siyahooei, R., & Zarei, S. (2020). The Effect of Knowledge of English on the Academic Achievement Motivation and Self-esteem among Students of Different Majors at Fatemiyeh Technical faculty. Karafan Quarterly Scientific Journal.

7.Amrli, K., Motlagh, S. E., Zalani, H. A., & Parhon, H. (2015). The relationship between academic motivation and academic achievement students. Procedia-Social and Behavioral Sciences.

8.Barisnikov, K., SAJ, A., Majerus, S., & Thibaut, J. P. (2020). Chapter 8 Troubles des fonctions visuoperceptives et visuospatiales. Traité de neuropsychologie de l'enfant.

9.Barker, G., Ricardo, C., Nascimento, M., & World Health Organization. (2007). Engaging men and boys in changing gender-based inequity in

- health: Evidence from programme interventions. World Health Organization.
10. Bedenlier, S., Bond, M., Buntins, K., Zawacki-Richter, O., & Kerres, M. (2020). Facilitating student engagement through educational technology in higher education: A systematic review in the field of arts and humanities. *Australasian Journal of Educational Technology*.
11. Carlisi, C. O., Moffitt, T. E., Knodt, A. R., Harrington, H., Ireland, D., Melzer, T. R., ... & Viding, E. (2020). Associations between life-course-persistent antisocial behaviour and brain structure in a population-representative longitudinal birth cohort. *The Lancet Psychiatry*.
12. Carter, C. C., & Guerra, R. B. (Eds.). (2022). *Educating for Peace Through Theatrical Arts: International Perspectives on Peacebuilding Instruction*. Routledge.
13. Chomsky, N. (2014). *Aspects of the Theory of Syntax* (Vol. 11). MIT press.
14. Fendri, E. (2020). A comparative analysis of identity construction in digital academic discourse: Tunisian EFL students as a case study. *Changing Perspectives in Academic Genres*.
14. Gamage, S. (2021). *Soap operas, Gender and the Sri Lankan Diaspora: a transnational ethnography in Australia and Sri Lanka*. Springer Nature.
15. Halim, M. L., Ruble, D., Tamis-LeMonda, C., & Shrout, P. E. (2019). Rigidity in gender-typed behaviors in early childhood: A longitudinal study of ethnic minority children. *Child development*.

- 16.Harp, A. G. (2021). Magma propagation and emplacement within the central intrusive complex of Summer Coon stratovolcano, Colorado. Journal of Volcanology and Geothermal Research.
- 17.Kaplan, D., & Knoll, E. (2019). A cultural model of parenthood as engineering: How caregiving fathers construct a gender-neutral view of the parent role. Journal of Family Issues.
- 18.Lees, D. G., & Fergusson, D. M. (2015). A study to assess the acceptability of adding Home Parent Support along with the Incredible Years® parent programme. New Zealand Journal of Psychology (Online).
- 19.Levey, S. (2022). Introduction to language development. Plural Publishing.
- 20.Metcalfe, L. A., Harvey, E. A., & Laws, H. B. (2015). The longitudinal relation between academic/cognitive skills and externalizing behavior problems in preschool children. Journal of educational psychology.
- 21.Paradis, J., & Govindarajan, K. (2018). Bilingualism and children with developmental language and communication disorders. Bilingual cognition and language: The state of the science across its subfields.
- 22.Pehlivan, E. (2016). An analysis of research in English for Academic Purposes (Doctoral dissertation, Bilkent Universitesi (Turkey).
- 23.Roy, R., & Sreedevi, N. (2015). Emergence of syllabic patterns in babbling. Language in India.
- S. G., Swangler, J., & Akin-Little, A. (2017). Defining social skills. Handbook of social behavior and skills in children.

- 24.Sillars, A. L., & Vangelisti, A. L. (2018). Communication: Basic properties and their relevance to relationship research.
- 25.Smith-Khan, L. (2017). Telling stories: Credibility and the representation of social actors in Australian asylum appeals. Discourse & Society.
- 26.Steed, E. A., Pomerleau, T., Muscott, H., & Rohde, L. (2016). Program-wide positive behavioral interventions and supports in rural preschools. Rural Special Education Quarterly.
- 27.Webster-Stratton, C., & Reid, M. J. (2018). The Incredible Years parents, teachers, and children training series: A multifaceted treatment approach for young children with conduct problems.
- 28.Wiesner-Hanks, M. E. (2021). Gender in history: Global perspectives. John Wiley & Sons.

